

KORDÉ ZOLTÁN

AZ 1412. ÉVI ERDÉLYI GENERALIS CONGREGATIO*

1412-ben Zsigmond király elrendelte, hogy *generalis congregatio*n vizsgálják fölül Erdélyben az Erzsébet királyné, Mária királynő, valamint az ő maga által *nova donatio* címen adományozott birtokokkal kapcsolatos okleveleket. Magának az eseménynek az eddigi kutatás csak mérsékelt figyelmet szentelt, többnyire megelégedett annak megállapításával, hogy ez a közgyűlés volt az utolsó, XIV. századi értelemben vett „klasszikus” *generalis congregatio* az erdőntúli tartományban. Janits (azaz Borsa) Iván az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevélkiadó tevékenységét vizsgáló, a mai napig alpműként forgatott könyvében így írt: „Az utolsó ismert vajdai *congregatio* Stibor vajdának 1412-ben a király parancsára a *nova donatio*-k felülvizsgálására tartott gyűlése”.¹ Istványi Géza 1941-ben megjelent írásában hasonlóképpen foglalt állást megjegyezve, hogy „az utolsó, eddig látott keretek között lezajlott erdélyi közgyűlés, amelyről tudunk, 1412-ből való”, majd mindehhez hozzáfűzte még azt is, hogy ha az erdélyi családi levéltárak jövőbeni kutatása „esetleg még felszínre is hozná egy-két ilyen vajdai köztörvényszék emlékét, nyugodtan kimondhatjuk, hogy a XV. század egész folyamán már csak kivételes jellegűek lehettek ezek”.² Mályusz Elemér a középkori erdélyi magyar társadalomról írott munkájában egy rövid megjegyzés formájában – melyre később még visszatérünk – ugyan újabb szempontot is felvillantott az 1412. évi *congregatio*óval kapcsolatban, végül azonban tudós kollégáihoz hasonlóan ő is beérte annak megállapításával, hogy „1412-ből ismeretes az utolsó *generalis congregatio*, amely úgy működött, mint a 14. századiak”.³ Érdekes módon az *Erdély rövid története* c. kötet 1322–1414 közé helyezi a tordai *generalis congregatio*ók korát; a vonatkozó rész szerzője, Makkai László úgy fogalmaz, hogy „1414 után a vajdai közgyűlések sorozata politikai

* A tanulmány alapjául szolgáló előadás 2005. november 19-én hangzott el Kolozsvárott az Erdélyi Múzeum-Egyesület “A Magyar Tudomány Napja Erdélyben” c. rendezvényén.

¹ Janits Iván: *Az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevélkiadó működése 1526-ig*. H. é. n. [Budapest, 1940.] (továbbiakban: Janits, *Az erdélyi vajdák*) 48. 135. sz. j.

² Istványi Géza: *A generalis congregatio*. Levéltári Közlemények 1940–1941. 197–198.

³ Mályusz Elemér: *Az erdélyi magyar társadalom a középkorban*. Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 2. Budapest, 1988. (továbbiakban: Mályusz, *Az erdélyi magyar társadalom*) 37.

változások miatt megszakadt”.⁴ Mint e sommás véleményekből is kitűnik, a kutatás leginkább egyetlen szempontból tartotta említésre méltónak az 1412-es közgyűlést, s nem bajlódott részletesebb vizsgálatával, háttérének és esetleges jelentőségének az alaposabb feltárásával. E rövid tanulmány keretében természetesen magunk sem törekedhetünk egy minden problémát megoldó vizsgálatra, s tisztában vagyunk avval is, hogy az 1412-es *generalis congregatio* mégoly tüzetes elemzése sem adhat választ minden egyes, a témakörrel kapcsolatosan felmerülő kérdésre, arra azonban kísérletet tehetünk, hogy némileg árnyaljuk a fentebb idézett megállapításokat, illetve, hogy magán az eseményen túlmutató tanulságokat keressünk.

Zsigmond szándékával kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy 1412-ben csak Erdélyben került sor ilyen jellegű felülvizsgálatra; korábban, 1409-ben Magyarországon már lezajlott egy hasonló, minden megyét érintő procedúra, ez azonban az erdöntúli vidékre nem vonatkozott.⁵ Az uralkodó szándékát illetően felmerül a kérdés, hogy miért vált szükségessé a birtokadományozások felülvizsgálata, illetve, hogy Erdélyben miért csak 1412-ben és nem korábban került erre sor. Az első felvetésre viszonylag könnyen lehet válaszolni. A miéltre tulajdonképpen már Stibor vajda 1412. július 12-én Tordán kelt oklevele is megadja a választ, amely arra utal, hogy a kedvezményezettek a zűrzavarok idején (*tempore disturbiorum*) nyújtott szolgálataikért nyerték el az adományokat.⁶ Ma már – elsősorban Engel Pál és Mályusz Elemér kutatásainak köszönhetően – lényegesen jobb és pontosabb ismeretekkel rendelkezünk Zsigmond uralkodásáról, mint néhány évtizeddel ezelőtt. Tudjuk, hogy e „zavaros idők” Nagy Lajos halálától, vagyis Mária hatalomra kerülésétől a Zsigmond elleni, Nápolyi Lászlót trónra ültetni kívánó felkelés leveréséig, azaz 1403-ig tartot-

⁴ Köpeczi Béla (főszerk.): *Erdély rövid története*. Budapest, 1989. 196.

⁵ Az 1409. évi országos jellegű vizsgálatra: Mályusz Elemér- Borsa Iván: *Zsigmondkori Oklevéltár* (továbbiakban: ZsO.) II/2. (1407–1410). Budapest, 1958. 6717., 6771., 6942., 7059. sz.; ZsO. III. 1680. sz.; Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Budapest, 1984. 57. Érdemes idézni Zsigmond 1409. április 9-én Szatmár, Máramaros és Ugocsa megyékhez intézett parancsleveléből, amelyben elrendeli a *generalis congregatio* megtartását: „*super univervis et singulis possessionibus et iuribus possessionariis et quibuscunque donis sub serenissimi condam domini Lodouici similiter regis Hungarie soceri necnon inclitarum Elizabeth consortis eiusdem ac Marie reginarum contoralis nostre carissimorum felicitium recordationum minoribus seu secretis ac tandem nostris minoribus et autentico dudum rationabilibus de causis amissis et confractis sigillis datis et emanatis ac infra tempus huiusmodi decreti cum presenti novo nostro maiori autentico sigillo confirmatis vel non confirmatis*”, „*universaliter et generaliter per modum proclamate generalis congregationis in sedem vestram iudiciariam conveniendo*” (ZsO. II/2. 229., 230. 6716. sz.).

⁶ Barabás Samu: *A római szent birodalmi gróf széki Teleki család oklevéltára* (továbbiakban: Teleki). I. Budapest, 1895. 384. Hasonlóképpen fogalmaz Stibor hét nappal később, július 19-én, Besztercén kiadott másik oklevele is: ZsO. III. 2443. sz.

tak. Érthető, ha Zsigmond urrá lévén a trónviszályokon, majd pedig kibújván a Kanizsai-liga halálos szorításából, igyekezett visszaszerezni az érdemtelenek kezére jutott birtokokat és megpróbálta rendezni az összekuszálódott birtokviszonyokat. Az is igaz természetesen, hogy a birtokok megerősítése – vagy éppen elkobzása – nem elhanyagolható bevételt jelentett a király, illetve tanácsadói számára. Nem véletlen, hogy Zsigmond nagy hatalmú kancellárja, Eberhard meghatározó szerepet játszott az 1409. évi (és korábbi) igazoltatásokban.⁷

További kérdés azonban, hogy az 1409. évihez hasonló eljárásra miért csak három évvel később – közel egy évtizeddel a felkelés elfojtását követően – került sor Erdély területén. A választ alighanem a kor hatalmi-politikai viszonyai adják meg. Engel Pál megállapítása szerint „az első idők hatalmi harcai és az 1403-i győzelmet követő kísérletezgetések után 1410 táján Zsigmond uralmi rendszere elnyerte végső formáját, és a továbbiakban olyan fokú stabilitást mutat, amintőre viharos történelmünk más korszakából ritkán találunk példát”.⁸ Ami Erdélyt illeti, az új hatalmi struktúra kiépítése 1409 őszén vett döntő fordulatot; ekkor került ugyanis a vajdaság élére Zsigmond erős embere, régi és kipróbált híve, Stiborici Stibor, aki 1395–1401 között egyszer már betöltötte ezt a méltóságot, a királlyal szemben álló erők nyomására azonban akkor kénytelen volt megválni tisztségétől.⁹ Most azonban hatalmában jócskán megerősödve tért vissza a korábban már igazgatott tartomány élére: egyebek között nyitrai, beszercei és trencsényi ispán, illetve a Sárkányrend alapító tagja volt és viselte a „Vág folyó egész földjének ura” címet, „ami nemcsak jól hangzott, hanem a valóságot is fedte”.¹⁰ Az erdőntúli tartomány második legjelentősebb méltóságát, a székyispánit 1405 óta az a Nádasi Mihály töltötte be, aki az 1403. évi felkelés során – erdélyi köznemesként – az uralkodóhoz hű, Király-hágón túli fegyveres erők élén eredményesen szállt szembe a lázadókkal.¹¹ Bizonyára nem véletlen, hogy Zsigmond 1409-ben, az országszerte zajló birtokszabályozás és -revízió alkalmával látta elérkezettnek az időt arra, hogy visszahelyezze a vajdai posztra Stibort. Ettől fogva az egész tartományt

⁷ Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Budapest, 1984. 55. skk.

⁸ Engel Pál: *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban*. Értekezések a Történeti Tudományok Köréből 83. Budapest, 1977. 64.

⁹ Stibor erdélyi vajdaságára: Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. (továbbiakban: Engel, *Archontológia*) I. Budapest, 1996. 13–14.

¹⁰ Engel Pál: *Zsigmond bárói: rövid életrajzok*. In: Beke László–Marosi Ernő–Wehli Tünde (szerk.): *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437*. I. Budapest, 1987. (továbbiakban: Engel, *Zsigmond bárói*) 445. Ld. még: Engel, *Archontológia* II. 217.

¹¹ Nádasi Mihályra ld.: Kordé Zoltán: *A székyispáni méltóság a Zsigmond-korban*. Történelmi Szemle XLVI (2004) 3–4. 202. skk.

erőskező, Zsigmondhoz hű tisztségviselők irányították, akik mindenféle szempontból alkalmasak voltak arra, hogy az új hatalmi-politikai struktúrát erre a vidékre is kiterjesszék és megszilárdítsák. Ennek ellenére a birtokrendezés erdélyi folytatására csak három évvel később, 1412-ben került sor. Ennek alapvetően az lehetett az oka, hogy a régi-új vajda számos elfoglaltsága miatt ténylegesen nem igen vett részt az erdőntúli ügyek intézésében, inkább helyetteseire bízta e teendőket. Forrásaink nem tudnak arról, hogy Stibor ezekben az években Erdély területén tartózkodott volna, annál gyakrabban említik viszont olyan szerepkörben, amelyet vajdai hivatalától távoli vidékeken töltött be: Prágában Husz János és az érsek közötti viszályban Zsigmond által delegált döntőbíróként, lengyelországi követként, Friaul vagy éppen a lengyelek elleni hadjárat résztvevőjeként stb.¹²

Számbavéve a közgyűlés összehívásának előzményeit és körülményeit, a továbbiakban arra keresünk választ, hogy milyen jellegű volt ez az esemény, az 1409. évi magyarországi eljárás szerves folytatásának tekinthető-e egyáltalán, illetve, hogy miként lehet elhelyezni az erdélyi *generalis congregatio*ók sorában. Ehhez mindenképp el kell tekinteni a történések áttekintésére van szükség. Forrásaink 1412 júniusára vonatkozóan adnak hírt az első olyan fejleményekről, amelyek témánkkal kapcsolatosak. Egy e hónap 12-én kelt – csak tartalmi kivonatban fennmaradt – oklevél szerint „*Stiborio vaivoda...una cum fidelibus nostris dilectis reverendo in Christo patre domino Stephano episcopo Transsiluanensi necnon magnificis Pipone Themesiensi et camerarum salium et Michaele Siculorum nostrorum comitibus ceterisque quampluribus proceribus et nobilibus earundem partium nostrarum Transsiluanarum tunc sibi assistentibus in civitate nostra Cibiniensi pro tribunali sedente*” döntöttek a báznaí és a völci királyi népek és hospesek, valamint Bajom királyi falu között folyó határperben.¹³ Stibor vajda egy másik, június 15-én ugyancsak Szebenben kiadott oklevele szerint Ozorai Pipo temesi ispánnal és Nádasi Mihály székely ispánnal „*pro tunc assedentium...in persona serenissimi principis ac domini, domini Sigismundi*” Selyk városnak engedélyezték évenkénti vásár tartását.¹⁴ Még világosabban és részletesebben fogalmaz egy másik vajdai irat, amely

¹² Prágai döntőbíráskodására: ZsO. III. 645. sz., 659–660. sz. (1410. VII. 3., 1410. VII. 6.); lengyelországi követként: uo.: 1460. sz. (1411); Friaul elleni hadjárat résztvevőjeként: uo. 1293. sz., 1338. sz. (1410. XI., 1410. XII. 11.); lengyelországi hadakozására: Engel, *Zsigmond bárói* 445. Stibor sok esetben tűnik fel a királyi udvarban *relator*ként, gyakran pedig Erdélytől távoli helyeken bocsát ki oklevelet (így pl., a teljesség igénye nélkül: ZsO. II. 7147. sz., 7826. sz., 8078. sz., ZsO. III. 299. sz., 357. sz., 375. sz. stb.).

¹³ Franz Zimmermann-Carl Werner-Georg Müller: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. (továbbiakban: US.) III. (1391–1415) Hermannstadt, 1902. 655., ZsO. III. 2273. sz.

¹⁴ US. III. 524., ZsO. III. 2289. sz.

arról szól, hogy Stiborici Stibor, az erdélyi püspök, Ozorai Pipo, Nádas Mihály, Nadabi László alvajda, valamint más erdélyi nemesek „*de mandato serenissimi principis et domini nostri... domini Sigismundi... regis plenaria suae maiestatis suffulti potentia et auctoritate lites partium praemissarum [ti.: Transsiluanensium] et guerras quaslibet finali decisione iuridice iudicandas, terminandas et quaslibet causas reformatandas*” június 2-án Szebenben a hét százsz székbeli, valamint a brassóvidéki kereskedők közötti viszályban intézkednek.¹⁵ Az iratokból kiderül, hogy Stibor vajda Upori István erdélyi püspök, Ozorai Pipo temesi ispán és Nádas Mihály székelyispán tásaságában a király parancsára érkezett Erdélybe, hogy a peres ügyeket, egyenetlenségeket elrendezze, végső soron, hogy a közállapotokat megjavítsa. Ennek során Szebenben falvak közötti viszályban döntöttek, vásártartást engedélyeztek Selyk számára és elsimították a szászföldi, illetve a barcasági kereskedők vitáját. Bár ezekben az iratokban nem fordul elő a *generalis congregatio* kifejezés vagy annak szinonímája, az azonban az idézetekből is világos, hogy a vajda és társai Zsigmond megbízásából bírósági közgyűlést tartottak, amelyen a nemesek mellett a százszok képviselői is részt vettek.

Egyelőre megelégszünk a szebeni fejlemények e rövid összefoglalásával, mivel a tanulságok levonásához és a végső összegzéshez szükséges a további események áttekintése is. Következő, e témakörhöz kapcsolódó forrásunk Stibor július 10-én kelt oklevele, amelyből kiderül, hogy a vajda ekkor Tordán *generalis congregatiót* tartott: „*nos in generali convocatione universitatis nobilium partis praemissae Tordae celebrata*”¹⁶ Jóval részletesebben szól a közgyűlés összehívásának okairól és körülményeiről Stibor vajda két nappal későbbi, korábban már idézett oklevele: „*cum nos una cum venerabili in Christo patre, domino et domino Stephano episcopo ecclesie Transsilvane ac viris magnificis, Pipone de Ozora inter cetera comite Themensiensi, necnon Michaelae de Nadazd filio Salomonis comite siculorum... ex speciali permissione domini nostri regis... in medium universitatis nobilium partis premissae generalem Thorde fecissemus convocationem super eo, uti omnes et singuli prelati, barones, nobiles ac alii cuiusvis conditionis et possessionati homines partium pre tactarum, ex generali decreto predicti domini nostri regis... super sessiones portionarias aut integras titulo nove donationis donatas, si quas olim excellentissime principes, coniunx quondam serenissimi principis domini Lodovici regis Ungarie, soceri nostri regis charissimi ac Maria regina piarum recordationum quondam conthoralis domini et domini regis Sigismundi... si quas autem idem dominus noster rex sub titulo nove confirmationis gratiose ob laudem dignis servitiis tempore disturbiorum sacre corone diadematis regni Ungarie per eosdem cum summa fidelitate fideliter exhibitis eisdem dedissent... easdem*

¹⁵ US. III. 552., ZsO. III. 2697. sz.

¹⁶ US. III. 526.

*litteras superinde privilegiales nostri in presentia ac ante dictorum prelatorum, baronum in specie easdem deberent exhibere*¹⁷ Az adatok egyértelműen alátámasztják, hogy július első felében Tordán nemesi bírósági közgyűlés, *generalis congregatio* játszódtott le, melynek megtartására Stibor vajda és társai (az erdélyi püspök, Ozorai Pipo és Nádas Mihály) a királytól kaptak parancsot, melynek értelmében elsősorban a Erzsébet, Mária és Zsigmond által adományozott birtokok felülvizsgálatát és megerősítését végezték el. (Erdemes megjegyezni, hogy az erdélyi iratok teljesen hasonló módon és megfogalmazásban tudósítanak a *generalis congregatio* megrendezéséről mint Zsigmond fentebb már idézett, 1409. április 7-én kelt oklevele.) Megint csak nyitva hagyva a további következtetések lehetőségét, most pusztán arra térünk ki, hogy a tordai közgyűlés összehívására ugyan kifejezetten a király rendelkezése alapján került sor, ezen azonban csak a hét erdélyi vármegye nemesi vetek részt, a szászok és székelyek ottani szereplésére – miként az forrásainkból kiderül – semmilyen jel sem utal.¹⁸

Tény, hogy Stibor vajda nem tétlenkedett, ugyanis július 19-én már – ekkor kiadott oklevele tanúsága szerint – Besztercében tevékenykedett: „*generalem in civitate Bistricia fecissemus convocationem*”. Az irat a korábbiakban már idézettekhez hasonlitos fogalmazásban adja elő a besztercei közgyűlés előzményeit és célját.¹⁹ Igaz ugyan, hogy ekkor már csak Nádas Mihály székelyispán, Nadabi László alvajda és nemesi ülnökök szerepelnek a vajda társaiként, azt azonban, hogy a gyűlést a résztvevők valóban *congregation*ként fogták fel, egyebek mellett az alábbi, július 28-án kelt oklevélrészlet is bizonyítja: „*de mandato regio congregationem generalem...celebravimus in civitate Bistriciensis*”²⁰ E közgyűlésen – az elsőlegesként megjelölt célon, vagyis a birtokigazoláson túl – egy sor Besztercét és vidékét érintő intézkedésre is sor került: így például megerősítette a vajda a beszterceiek és a radnaiak különféle jogait, amelyek a korábbi birtokos, Prokop idejében jelentősen sérültek, intézkedett a nagydemeterieknek és a törpényieknek a Besztercei kerülethez tartozó nemesekkel zajló határvitájában, illetve a polgárok panasza nyomán eltiltotta bírótársát, a székelyispánt attól, hogy bírái vagy familiárisai descensust követeljenek a beszterceiektől.²¹ Mályusz Elemér úgy vélekedett e gyűlés kapcsán, hogy „*nem szoros értelemben vett generalis*

¹⁷ Teleki I. 384. (ZsO. III. 2424. sz.). Hasonlóképpen fogalmaz a vajda július 14-én kiadott oklevele is: Dl. 30 154, Dl. 30 155 (ZsO. III. 2428. sz.); az itt leirtakhoz hasonlóan utal a közgyűlésre Zsigmond 1422. IX. 22-I diplomája is: ZsO. III. 2714. sz.

¹⁸ Az erdélyi *generalis congregatio* két nagy csoportjára: Janits, *Az erdélyi vajdák* 38. skk.

¹⁹ ZsO. III. 2443. sz.

²⁰ US. III. 534.

²¹ ZsO. III. 2452–2454. sz., 2480. sz., 2485. sz.

*congregatió*n ítéltékett 1407-ben Szántói Lack Jakab a szebeniek ügyében s határozott [1412-ben – K. Z.] Stibor vajda Besztercén a határvám kérdésében, azonban itt kell megemlékeznünk róluk, mivel nemeseken kívül a szászok képviselői is részt vettek rajtuk”.²²

Az események azonban még Besztercében sem érték el végkifejletüket, hiszen a gyűlések sorozata szeptemberben Brassóban és a Barcaságban folytatódott tovább. A vajdát ugyanazok kísérték el ide, mint akik a besztercei *congregatió*n voltak a társai: a kitartó Nádas Mihály, valamint Nadabi László alvajda és mások, miként ez Stiborici Stibor egyik szeptember 1-i okleveléből is kiderül: „*nos una cum magnifico viro Michaelae de Nadazd filio Salomonis comite Siculorum ac strenuis viris militibus Ladislao de Nadab vicevaivoda nostro, Thoma Farkasch et Anthonio de Erdel...ex speciali permissione domini nostri regis Sigismundi...in medium universitatis tam nobilium quam ignobilium Braschouiae fecissemus convocacionem partis premissae*”. A továbbiakban az irat (és hasonló fogalmazású, ugyanazon a napon kelt társai) a korábbiakban már megismert magyarázattal szolgál a gyűlés összehívásának okát illetően.²³ Az alapvető cél most is az adománylevelek felülvizsgálata volt, emellett azonban – hasonlóképpen a korábbiakhoz – sor került számos más intézkedésre is, így például megerősítette Stibor a brassóiak vámjegyzékét, a bírói eljárásra stb. vonatkozó szabályokat.²⁴

Bár a brassói közgyűléssel még nem ért véget teljesen Stibor vajda erdélyi szereplése (így pl. szeptember végén Déván tartott ítélőszéket²⁵), az 1412. évi *generalis congregatio* gyakorlatilag lezárult. Áttekintve a fejleményeket nem zárkozhatunk el a nyitva maradt kérdések megválaszolásától. Mindenek előtt meg kell erősíteni azt a korábbi sejtésünket, hogy az 1412. évi erdélyi *generalis congregatio* az 1409-es (részben pedig a korábbi) magyarországi fejlemények szerves folytatásának tekinthető, vagyis a felkelés utáni sokoldalú rendezési törekvések részének. A végső cél túlmutatott az adománybirtokok Erzsébettől kezdődő felülvizsgálatán, a birtokviszonyok rendezésén; az új hatalmi rendszer kiépítéséről, illetve megszilárdításáról is szólt a történet. Hogy Erdélyben erre miért csak hároméves késéssel került sor, arra fentebb már kitértünk. Itt kell viszont foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy az 1412. évi

²² Mályusz, *Az erdélyi magyar társadalom* 93. 157. sz. j.

²³ US. III. 538. skk. Itt jegyezzük meg, hogy a Zsigmondkori Oklevéltár regesztája félreértésekre adhat okot, amikor úgy fogalmaz, hogy Stibornak a gyűlésen „feladata volt I. Lajosnak és Mária királynőnek, valamint Zs.-nak a zavarok idején új adományozásokról kibocsátott privilégiallis okleveleit felülvizsgálni” (ZsO. III. 2602. sz.). A szövegek azonban mindenhol „*super possessiones...titulo novae donationis donatas...principes coniunx quondam serenissimi principis regis Lodovici ac Maria regina*” stb. fogalmazással élnek, vagyis egyértelműen Erzsébetről, I. Lajos feleségéről beszélnek mint adományozóról (US. III. 538., 540. stb.).

²⁴ ZsO. III. 2602–2604., 2625., 2636. sz.

²⁵ ZsO. III. 2733–2734. sz.

generalis congregatio hogyan illeszkedett bele az erdőntúli közgyűlések sorába, miként értékelhető jellege. Elsőként azt szeretnénk leszögezni, hogy Makkai László korábban már idézett megállapításával ellentétben az erdélyi közgyűlések sorozata nem 1414-et követően szakadt meg: Stibor vajda (akinek tisztségviselése haláláig, azaz 1414-ig tartott) 1412-öt követően már nem tartott *generalis congregatiót*, miként utódai sem. Ebből a szempontból tehát a szakirodalom azon vonulatának volt igaza, amelyik 1412-vel zárta a „klasszikus” erdélyi *generalis congregatiók* sorát. Más kérdés persze, hogy mennyiben tekinthető ez az egész rendezvény „klasszikusnak”. Mint láttuk, a közgyűlésre a király kifejezett parancsából került sor; ennek ellenére nem úgy zajlott le, mint a korábbi, XIV. századi jellegűek. A tordai gyűlésen nem vettek részt a székelyek és a szászok, csak a hét megye nemessége. Ugyanakkor a Szászföldön, Besztercében és Brassóban (a Barcaságban) szintén sor került hasonló célú és jellegű rendezvényekre. Vagyis az 1412. évi *generalis congregatio* bizonyos elemeiben „klaszszikusnak” tekinthető ugyan, jellegét tekintve azonban sok szempontból formabontónak mondható, így legalább annyira értékelhető egy új korszak kezdeteként, mint a régi lezárásaként. Biztos, hogy Zsigmond új hatalmi rendszere (melynek megszilárdítását Erdélyben éppen ez a *congregatio* végezte el) elősegítette az erdőntúli sajátos rendiség kibontakozását is (ami természetesen hosszú folyamat volt), s ezzel maga siettetett a régi hatalmi formák, intézmények felbomlását. Magunk tehát úgy látjuk, hogy az 1412. évi közgyűlés a maga rendhagyónak mondható módjával nem annyira egy válságos korszak lezárásaként, hanem inkább új hatalmi struktúra és intézmények kiépülése kezdeteként tekinthető.

Zoltán Kordé

LA CONGREGATIO GENERALIS
TRANSYLVANIENNE EN 1412

Selon la majorité de la littérature spécialisée la *congregatio generalis* de 1412 a été la dernière réunion juridique „classique“ en Transylvanie, dans cette province du Royaume de Hongrie médiéval. L'étude analyse les circonstances et le déroulement de cette *congregatio generalis*. L'auteur arrive au résultat suivant: cette réunion était en même temps la fermeture d'une époque et le début d'un nouvel système gouvernemental. Le roi Sigismond (1387–1437), après la chute de la révolte de 1403, a reorganisé le gouvernement du Royaume de Hongrie. Selon l'étude la *congregatio generalis* de 1412 surpasse le cadre d'un „simple“ réunion juridique et indique un nouvelle ère politique et le commencement – vrai, lointain – du corporatisme provincial de Transylvanie.